

ZIMANÊ KURDÎ

SERETAYÎ 2

2019/2020

AMADEKAR

Ev pirtûk ji aliyê Komîteya
Zimanê Kurdî ve hatiye
amadekirin.

LÊVEGER

- Komîteya Şopandinê
- Komîteya Fotoşopê
- Komîteya Redektheyê

Ev pirtûk ji aliyê Saziya Minhacan
ve, wek pirtûka wanedayînê, ji bo
dibistanan hatiye pejirandin.

NAVEROK

BEŞA YEKEM:	7
LÊVEGER	8
ZIMANÊ KURDÎ.....	23
BEŞA DUYEM	25
VEGERA DIBISTANÊ.....	26
PAQJIYA DIBISTANÊ	31
DEM	36
DEMA DIBISTANÊ.....	42
BEŞA SÊYEM	43
XWIŞK Ê BIRA	44
DAPÎRA MIN	50
SERDANA MALA XALÊ MIN.....	55
DAYÎKA MIN	60
BEŞA ÇAREM	61
BERHEM Ê XWEZAYA WELAT	62
DEMSAL.....	67
ZOZAN.....	75
BEŞA PÊNCHEM	76
ZAROK Ê HEVKARÎ.....	77
HEVKARIYA XWENDINÊ	82
KEVOK Ê NÊÇÎRVAN	87
BEŞA ŞEŞEM	92
DIBISTAN Ê TENDURISTÎ.....	93
BAKTERÎ	99
TRAFÎK	106

BEŐA YEKEM:

LÊVEGER

LÊVEGER

1- Em navên heyînên li jêr bixwînin:

Av

Bîr

Ceh

Çem

Dar

Ewr

Êlih

Fîl

Ga

Hêk

Diran

Îsot

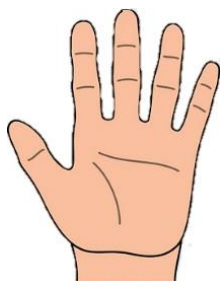
Jin

Kar

Lep

Mar

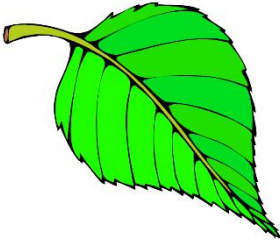
Nan

Ode

Pel

Qaz

Req

Sêv

Şev

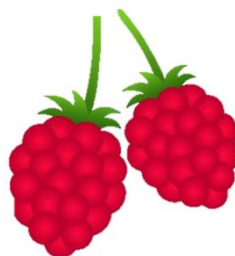
Tirî

Gul

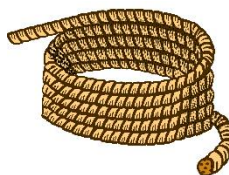
Tû

Vizik

Werîs

Xox

Yek

Zêr

2- Di ABC'ya kurdî de, 31 tîp hene. Em dikarin wan bi vî awayî, rêz bikin:

Aa - Bb - Cc - Çç - Dd - Ee - Êê - Ff - Gg -
Hh - Ii - Îî - Jj - Kk - Ll - Mm - Nn - Oo -
Pp - Qq - Rr - Ss - Şş - Tt - Uu - Ûû - Vv -
Ww - Xx - Yy - Zz

- Ji van tîpan, 8 dengdêr in û 23 dengdar in.

- Tîpên dengdar:

Bb - Cc - Çç - Dd - Ff - Gg - Hh - Jj - Kk -
Ll - Mm - Nn - Pp - Qq - Rr - Ss - Şş - Tt -
Vv - Ww - Xx - Yy - Zz

- Tîpên dengdêr:

Aa - Ee - Êê - Ii - Îî - Oo - Uu - Ûû

3- Em bi rêya tîpên dengdêr, tîpên dengdar bi lêv bikin:

B + a → Ba

G + a → Ga

S + e → Se

M + e → Me

R + ê → Rê

S + ê → Sê

N + û → Nû

R + û → Rû

K + î → Kî

M + î → Mî

D + u → Du

T + u → Tu

N + o → No

D + o → Do

D + i → Di

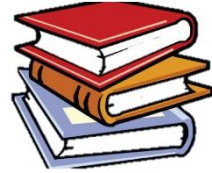
J + i → Ji

4- Em gotinên li jêr bigihînin wêneyên wan:

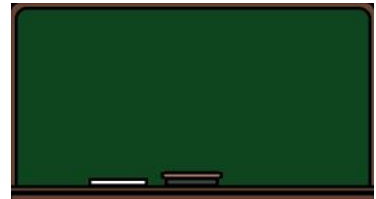
Pirtûk

Lênûs

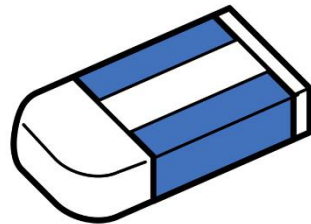
Pênûs

Jêbir

Dep

5- Em gotinên têkildarî hev, bi xêzikan bigihînin hev:

Sêv

Xwendakar

Pol

Av

Gog

Dar

Masî

Lîstikgeh

Pel

6- Em valahiyên li jêr bi tîpên li rex wan dagirin, da ku em gotinan saz bikin:

Ss

...êl

Da...

Ma...î

Şş

...êr

Re...

He...t

Hh

...inar

Re..

Bu...ar

Xx

...êz

Ne...şe

Mî...

7- Em kiteyan bixwînin, paşê wan bi hev ve girê bidin:

Ba + ran

.....

Ba + zin

.....

Ba + wer

.....

Zî + nê

.....

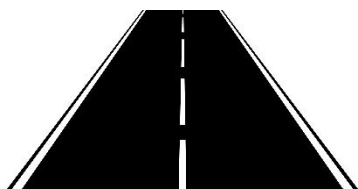

Zî + ro

.....

8- Em navên heyînên li jêr binivîsin:

.....

.....

.....

.....

9- Em tîpên li jêr bi hev ve girê bidin û paşê bixwînin:

M A S Î

D E R Y A

.....

.....

M Ê W E

P I S Î K

.....

.....

B E R X

G E N I M

.....

.....

10- Em gotinên li jêr dahûrînin:

Gul

--	--	--

Rez

--	--	--

Çiya

--	--	--	--

Bira

--	--	--	--

Dayîk

--	--	--	--	--

Xwişk

--	--	--	--	--

11- Em ji tîpan, peyvên saz bikin:

Ç - Ê - B - M - A - R - D - E

ÇAR

K - A - R - Z - O - J - D - S

12- Em peyv û dijwateya wê bigihînin hev:

Reş

Lawaz

Dirêj

Spî

Qelew

Kin

13- Em ji tîpên li jêr peyvan çêkin û paşê wan bikin hevok:

E z d i ç i m d i b i s t a n ê

.....

.....

A r a m b i g o g ê d i l î z e

.....

.....

14- Em ji peyvên li jêr hevokan saz bikin:

ez - malê - çûm

.....

min - aram - dît

.....

me - xweş e - dibistana

.....

15- Em hevoka li jêr bixwînin û bi awayekî xweşik li ser lînûsa xwe binivîsin:

16- Em hevokên li jêr bi rêkûpêk bikin:

1- Lîstika me pir xweş e

3-.....

2- Em bi gogê dilîzin

2-.....

3- Em li qadê ne

1-.....

ZIMANÊ KURDÎ

Bi xemil û rewş e
Şîrîn û xweş e
Şîrîn û xweş e
Zimanê kurdî

Bi xweş awaz e
Letîf û naz e
Letîf û naz e
Zimanê kurdî

Beyta Feqî ye
Kubra Xanî ye
Kubra Xanî ye
Zimanê kurdî

Şikoyê Hesên

A B C

BEŞA DUYEM:

DIBISTAN

WANEYA YEKEM: VEGERA

DIBISTANÊ

WANEYA DUYEM: PAQIJIYA

DIBISTANÊ

WANEYA SÊYEM: DEM

VEGERA DIBISTANÊ

- 1- We di betlaneyê de, çi kir?
- 2- Bi nêzîkbûna vebûna dibistanê, we çi kir?
- 3- Bi vebûna dibistanê, hestên xwe bînin ziman.
- 4- Di refa duyem de, sala we ya xwendinê dê çawa be?

VEGERA DIBISTANÊ

Îro roja yekem e ku Dîlan diçe dibistanê.

Piştî ku Dîlan vegeriya malê, ji dayîka xwe re got:

Dayê, dibistana me pir xweş bû! Mamosteyan pêşwaziya me kir, paşê em derbasî polê bûn.

Dayîk: Te hevalên xwe nas kirin?

Dîlan: Erê dayê, memoste em bi hev dan nasîn. Di pey re me dabaşa betlaneyê kir.

Dayîk: Bijî keça min! Pêwîst e hûn baş bixebitin.

Dîlan: Erê dayê, me soza serkeftinê da.

Giftûgoya Waneyê (Devokî)

- 1- Dîlan ji dayîka xwe re, dabaşa çi kir?
- 2- Roja Dîlanê ya destpêkê çawa bû?
- 3- Kê pêşwaziya Dîlan û hevalên wê kir?
- 4- Xwendekaran soza çi da?

HÎNDARÎ

1- Em bazinekî li derdora hemwateya peyvê, xêz bikin:

Pol:

mêze - fêrgeh - dibistan

Betlane:

hesp - dar - bêhnvedan

2- Em cihên vala bi tîpên guncaw dagirin:

û - t - s - w - r - e

Dibi...tana m... pir xweş bû.

Pêwîs... e h...n baş bixebitin.

Te hevalên x...e nas ki...in?

3- Em valahiyên li jêr bi gotinên guncaw dagirin:

dan - paşê - pêşwaziya

- Mamosteyan me kir.

- em derbasî polê bûn.

- Mamoste em bi hev nasîn.

4- Em peyvên li jêr dahûrînin:

Dayîk

Mamoste

Nasîn

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

5- Em bi tîpên li jêr peyvan saz bikin:

H e v a l

B e t l a n e

S o z

.....

6- Em bi peyvên li jêr, hevokan saz bikin:

dibistan - fêrbûnê - cihê - ye

.....

li - dilîzin - em - qadê

.....

7- Em ji hevokên li jêr, deqekê saz bikin:

- Ew ji waneyan hez dike.
- Bawer refa duyem e.
- Bawer diçe dibistanê.

.....

.....

PAQIJIYA DIBISTANÊ

- 1- Di wêneyê de, xwendekar çî dikin?
- 2- Sedemên qirêjbûna polê çî ne?
- 3- Xwendekar çawa û bi kê re polê paqij dikin?
- 4- Ji bo ku pol û dibistana me paqij bimîne, pêwîst e em çî bikin?

PAQIJIYA DIBISTANÊ

Nivîsa ku li ser kevala dibistanê hatibû nivîsîn, bala xwendekaran kişand.

Mizgînê bi dengêkî xweş xwend: Paqijî navnîşana pêşketinê ye.

Li hevalên xwe zivirî û got: Rast e, paqijî derdora me ji qirêjiyê xelas dike û me ji nexweşiyên diparêze.

Zinar ber bi hevalan ve hat û got: Divê mirov li paqijiya pol û dibistana xwe baldar be.

Di pey re ew tevî heval û mamosteyên xwe bûn û pol û dibistana xwe paqij kirin.

Giftûgoya Waneyê (Devokî)

- 1- Çi bala xwendekaran kişand?
- 2- Li ser kevala dibistanê çi hatibû nivîsandin?
- 3- Paqijî çi bandorê li jiyana me dike?
- 4- Gelo, divê demên paqijiyê destnîşankirî bin, an na?

HÎNDARÎ

- 1- Em bazinekî li derdora hemwateya peyvê ya rast, xêz bikin:

Baldarî:

jiyan - qad - miqatebûn

Keval:

dîwar - tablo - pace

Parastin:

berevanî - lawaz - xwarin

2- Em valahiyan bi gotinên guncaw yên li jêr dagirin:

xweş - derdor - nexweşî - mamoste - qirêjîyê

- Paqijî me jiyan diparêze.
- Paqijîa me ji xelas dike.
- Mizgînê bi dengêkî xwend.
- Ew tevlî heval ûyên xwe bûn.

3- Em navan bigihînin rengên wan:

Şîn

Zer

Kesk

Sor

4- Em hevoka rast bi ✓ nîşan bikin:

- Ez lîstinê piştî destên xwe dişom.
- Ez destên xwe piştî lîstinê dişom.
- Destên lîstinê piştî xwe dişom ez.

5- Em peyvên li jêr kite bikin:

Paqijî

--	--	--

Diparêze

--	--	--	--

Xwendekar

--	--	--

Mizgîn

--	--

6- Em hevoka li jêr bi awayekî xweşik li ser lênûsa xwe binivîsin û xalê li dawiya hevokê bi kar bînin:

DEM

- 1- Di rojê de tu bi çi kar û çalakiyan radibî?
- 2- Ji bo her karekî, demek taybet pêwîst e, yan na?
- 3- Dema mirov demê baş bi kar tîne, çi bi dest dixê?
- 4- Tu çawa dema xwe dabeş dikî?

DEM

Rojîn refa duyem e. Ew heft salî ye. Her sibeh dema ku diçe dibistanê, di dema xwe de digihêje. Li dibistanê bi dema waneyên xwe pabend e; tu carî li ser waneyên xwe dereng namîne. Her wiha li mal û kolanê jî demê bê sûd derbas nake. Dema xwendinê xwendin e; dema lîstinê lîstin e. Ji ber vê pabendiyê, ji hêla mamoste û hevalên xwe ve, tê hezkirin û di kar û xwendina xwe de serkeftî ye.

Giftûgoya Waneyê (Devokî)

- 1- Rojîn çend salî ye?
- 2- Li dibistanê, Rojîn çawa tev digere?
- 3- Çima ji hêla mamoste û hevalên xwe ve, tê hezkirin?
- 4- Çawa em ê dema xwe bi rêkûpêk bikin?

HÎNDARÎ

1- Em peyvê bigihînin hemwateya wê:

Derbasbûn

Bêsbûd

Berdewam

Bûrîn

Bêkêr

Baş

2- Em valahiyan bi gotinên guncaw yê li jêr dagirin:

hevalên - xwendin - refa

- Rojîn duyem e.
- Dema xwendinê e; dema lîstinê lîstin e.
- Ji hêla mamoste û xwe ve tê hezkirin.

3- Em peyvên li jêr dahûrînin:

Pabendî

--	--	--	--	--	--	--	--

Rojîn

--	--	--	--	--

Serkeftî

--	--	--	--	--	--	--	--	--

Digihêje

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

4- Em peyvên li jêr kite bikin:

Dema

--	--

Kolan

--	--

Malbat

--	--

Nexweşî

--	--	--

Pêwîstî

--	--	--

Neçarî

--	--	--

5- Em gotinên li jêr di hevokan de bi kar bînin:

sibe - sûd - kar

.....

.....

.....

6- Em hevoka li jêr bi rengekî xweşik li lênûsa xwe binivîsin:

Heger em dema xwe baş
qezenc bikin, em ê di
jiyana xwe de serkeftî
bin.

DEMA DIBISTANÊ

Bû dema dibistanê
Avakin vê cîhanê
Bingeh bûye azadî
Her kes wê bê serdanê
Tîpa yekê Kurdistan
Nemane xewn û leylan
Ew dem va ye îro hat
Her dem bijî Kurdistan
Tîpa duyan ka zarok
Bêjin helbest û çîrok
Her kes rake destên xwe
Pelan bughere dîrok

Fîxan Hîmo

BEŞA SÊYEM:

MALBAT

WANEYA YEKEM: XWIŞK Û BIRA

WANEYA DUYEM: DAPÎRA MIN

**WANEYA SÊYEM: SERDANA MALA
XALÊ MIN**

WANEYA ÇAREM: DAYÎKA MIN

XWIŞK Û BIRA

- 1- Hûn çawa nêzî endamên malbata xwe dibin?
- 2- Heger tiştek li gel te hebe û li gel xwişk an jî birayê te tune be, tu yê çî bikî?
- 3- Tu çawa axaftin an jî nêrîna xwe digihîne malbata xwe?

XWIŞK Û BIRA

Malbat, dibistana me ya destpêkê ye. Em tê de, fêrî sincên civakê dibin. Rojda û Alan xwişk û birayê hev in û ji hev hez dikin. Rojda ji Alan mezintir e. Her ku Alan dikeve tengasiyê, Rojda alîkariya wî dike. Alan jî tu carî ji Rojdayê bêzar nabe; her du bi hev re dilîzin û tiştên xwe bi hev re parve dikin. Di heman demê de, her du ji dayîk û bavê xwe re rêzdar in û bi ya wan dikin.

Rojda û Alan bi van tevgerên xwe dilê dayîk û bavê xwe şa dikin û ji hêla kesên derdorê ve tînen hezkirin.

Giftûgoya Waneyê (Devokî)

- 1- Dibistana me ya destpêkê çi ye?
- 2- Em di malbatê de fêrî çi dibin?
- 3- Têkiliya di navbera Alan û Rojdayê de çawa ye?
- 4- Dema Alan rastî astengiyan tê, kî alîkariya wî dike?
- 5- Alan û Rojda çawa nêzî dayîk û bavê xwe dibin?

HÎNDARÎ

- 1- Em bazinekî li derdora hemwateya peyvê ya rast xêz bikin:

Sinc:

gotin - exlaq - reng

Astengi:

firehî - kûr - zehmetî

Bêzarbûn:

acizî - xweşî - gurbûn

2- Em hevokên li jêr bi peyvên guncaw sergihayî bikin,
xalê li dawiyê bi kar bînin û bixwînin:

Malbat dibistana me ya

Dilê dayîk û bavê xwe

Her du bi hev re

3- Em ji gotinên li jêr hevokekê saz bikin:

mezinan - em - rêzdar in - ji - re

.....

4- Em her peyvekê ji peyvên li jêr di hevokekê de bi kar
bînin:

Malbat:

Alîkarî:

5-Em li gor mînakê, pirjimariya gotinên li jêr bibînin:

Gul → gulên → gulên sor xweşik in.

Zarok → → zarokên me serkeftî ne.

Pirtûk → →

Dar → →

DAPÎRA MIN

- 1- Tu çî di wêneyê de dibînî?
- 2- Kî li derdora dapîrê kom bûne?
- 3- Dapîr çî ji zarokan re dibêje?
- 4- Tu çawa nêzî kesên temenmezin dibî?

DAPÎRA MIN

Bi nêrînên xwe yên dilovan, aramî û hezkirinê dixê dilê me. Bi zanebûn û temenê xwe yê mezin, me li derdora xwe kom dike. Ez dabaşa dapîra xwe dikim. Dapîra min 65 salî ye. Her gav bi şîret û nêrînên xwe, rê nîşanî me dide. Em bi çîrokên wê mezin bûne, lewre hezkirin û rêzgirtina wê roj bi roj di dilê me de mezintir dibe.

Giftûgoya Waneyê (Devokî)

- 1- Nêrînên dapîrê çawa ne?
- 2- Çima em li derdora dapîra xwe kom dibin?
- 3- Temenê dapîrê çend sal e?
- 4- Çima em jê hez dikin û rêzê jê re digirin?

HÎNDARÎ

- 1- Em bazinekî li derdora hemwateya peyvê ya rast xêz bikin:

Aram:

bêdeng - lîstin - jêr

Dilovan:

geş - dilnerm - tengezar

Temen:

kaxez - çem - jî

Şîret:

pend - vehesîn - rabûn

2- Em beşên hevokê yên ku hev tamam dikin, bigihînin hev:

Bi nêrînên xwe
yên dilovan

roj bi roj mezin
dibe

Bi zanebûn û
temenê xwe
yê mezin

rê nîşanî me dide

Rêzgirtina wê
di dilê me de

me li derdora
xwe kom dike

3- Em bersiva pirsên li jêr bidin û xalê li dawiya hevokan bi kar bînin:

- Navê te çi ye?

Navê min

- Tu refa çendan î?

Ez refa

- Navê dê û bavê te çi ye?

Navê bavê min

Navê dêya min

4- Em pirsên bersivên li jêr binivîsin û pirsnîşanê (?) bi kar bînin:

- Tu

Ez ji bajarê Qamişloyê me.

- Tu

Ez ji taxa Hilêliyê me.

- Tu

Ez pir ji goga pêyan hez dikim.

5- Em hevokên li jêr bi awayekî xweşik li lênûsa xwe binivîsin:

SERDANA MALA XALÊ MIN

- 1- Hûn herî zêde serdana kê dîkin?
- 2- Hûn jiyana gundan çawa dibînin?
- 3- Em çawa nêzî sewalan dibin?
- 4- Dema ku hûn serdana xizmên xwe dîkin, hûn çawa tev digerin?

SERDANA MALA XALÊ MIN

Bawer ji hevalan re dabaşa serdana mala xalê xwe dike:

Mala xalê min li gund e. Xalê min û malbata xwe bi dilgermî pêşwaziya me kir. Zarokên xalê min Rêzan, Viyan û Canda di temenê min de ne. Em bi hev re çûn nava zeviya wan a biçûk. Di nava zeviyê de, sewalên wan diçêriyan. Her tişt balkêş û xweş bû. Me pir bi lîstikên cuda yên mîna: veşartok, bez û hwd, lîst. Dem bû dema vegeerê, lê destê me ji mala xalê min û xweşikbûna gundê wan nedibû. Me xatir xwest û em bi kêfxweşî vegeeriyên malê.

Giftûgoya Waneyê (Devokî)

- 1- Di betlaneyê de, malbata Bawer serdana kê kir?
- 2- Xalê Bawer bi çi rengî pêşwaziya wan kir?
- 3- Bawer bi kê re çû nav zeviyê?
- 4- Li nav zeviyê çi hebû?
- 5- Çawa dema wan derbas bû?

HÎNDARÎ

1- Em bazinekî li derdora hemwateya peyvê ya rast, xêz bikin:

Zevî:

kolan - çûn - erdê çandî

Sewal:

dewar - genim - giya

Veşartok:

meş - çavgirtin - bez

2- Em valahiyan bi gotinên guncaw yên li jêr dagirin:

nava - sewalên - Rêzan - Viyan - serdana - Canda

- Me mala xalê xwe kir.
- Zarokên xalê min, û di temenê min de ne.
- Di zewijê de wan diçêriyan.

3- Em gotinên li jêr kite bikin:

Sewal

--	--

Diçêriyan

--	--	--	--

Pêşwaziya

--	--	--	--

Me

--

kir

--

Me

--

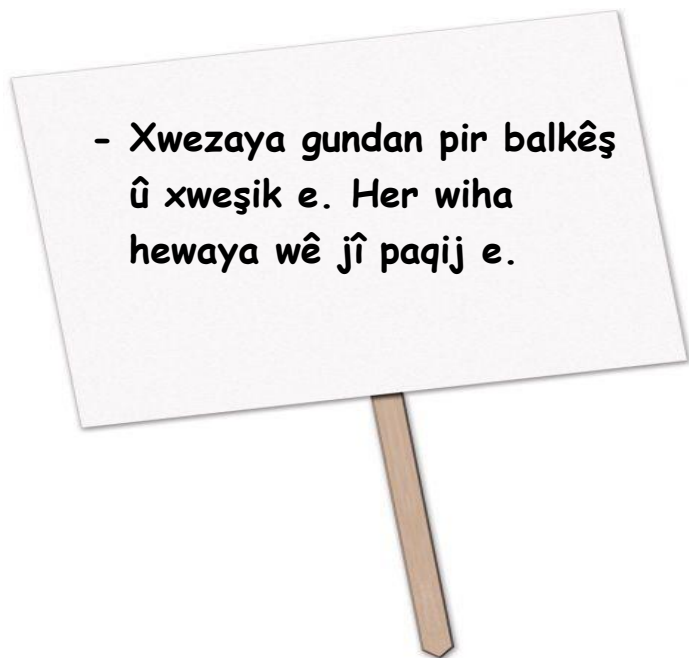
Xatir

--	--

xwest

--

4- Em her du hevokên li jêr bi awayekî xweşik, li ser lînûsa xwe binivîsin:

5- Em wêneyê li jêr bi hevokên raber bikin:

DAYÎKA MIN

Hêja ye pir dêya min
Çi dayîkek dilovan
Hezkirina wê ji bo min
Nayê pîtav û pîvan
Min evîn tev civandin
Yên li erd û li ezman
Min ew kirin terazû
Pir sivik bûn çûne ban
Evîna dayîka min
Nehat kêşan û taydan
Her dima li fera jêr
Tenê ew bû ya giran.

Salihê Heydo

**BEŞA ÇAREM:
WELAT**

**WANEYA YEKEM: BERHEM
Û XWEZAYA WELAT**

WANEYA DUYEM: DEMSAL

WANEYA SÊYEM: ZOZAN

BERHEM Û XWEZAYA WELAT

- 1- Navê welatê me çi ye?
- 2- Welat çi berheman pêşkêşî me dike?
- 3- Xwezaya welatê me çawa ye?
- 4- Çima em ji welatê xwe hez dikin?

BERHEM Û XWEZAYA WELAT

Welatê me bi xweza û berhemên xwe navdar e. Li rojavayê Kurdistanê, xaka berhemdar yek ji çavkaniyên herî girîng ên jiyana ye. Ji ber vê yekê bi çandiniya daran, mîna darên zeytûnan li Efrînê, navdar e.

Ji bilî xaka berhemdar, avên ku van xakan av didin jî hene. Mîna çemên Dicle û Feratê yê ku di nava xaka rojavayê Kurdistanê re derbas dibin. Her wiha welatê me bi berhemên binerd (petrol) zengîn e. Petrol jêdereke bingehîn ji jêderên aboriyê ye. Em mazot, gaz û gelek tiştên din jê bi dest dixin. Ev hemû xweşî û zengîniya welatê me ne.

Giftûgoya Waneyê (Devokî)

- 1- Welatê me bi çi navdar e?
- 2- Heger xak berhemdar be, em dikarin çi sûtê jê bigirin?
- 3- Navên her du çemê ku di welatê me re derbas dibin çi ne?
- 4- Em çi sûtê ji petrolê digirin?

HÎNDARÎ

1- Em peyvê bigihînin hemwateya wê:

Zevî

Surişt

Zengîn

Erdê çandî

Xweza

Dewlemend

2- Em li gorî mînakê, pirjimariya navan bi rêya (an) çêkin:

Buhar → Buhar**an** → Buhar**an** kulîlk vedibin.

Pirs → → Em gelek pirs**an** dikin.

Sewal → →

Gund → →

3- Em li gorî mînakê, pirjimariya navên li jêr bi rêya (ên) çêkin:

Bîr → Bîr**ên** → Bîr**ên** petrolê.

Alav → → Alav**ên** çandiniyê.

Heval → →

Reng → →

4- Em li wêneyê li jêr baş temaşe bikin û sê hevokan li ser binivîsin:

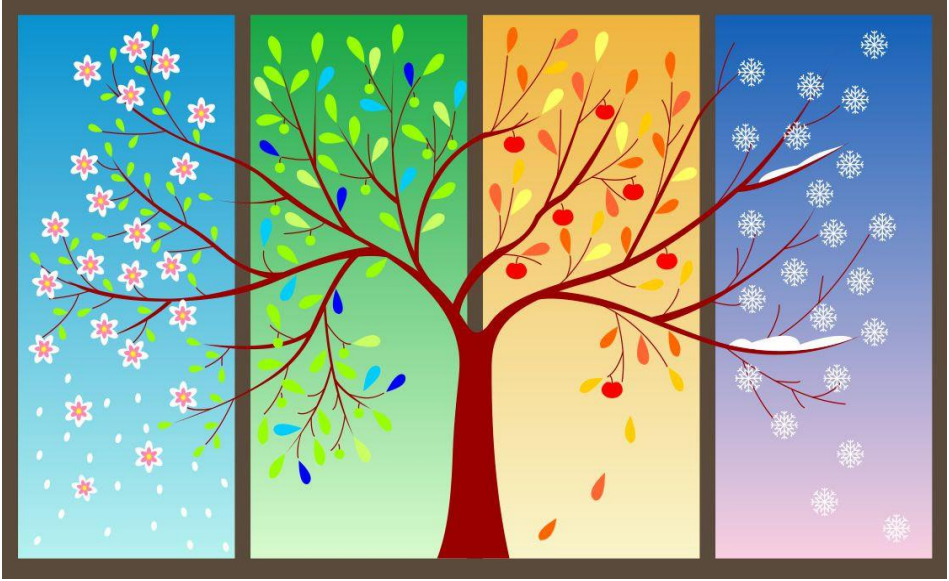
1-

2-

3-

DEMSAL

- 1- Di kîjan demê de xweza dixemile?
- 2- Kengî em cilên tenik li xwe dikin?
- 3- Cotkar kengî erdê cot dikin?
- 4- Kengî berf û baran dibare?
- 5- Nevê her çar demsalan çi ye?
- 6- Tu ji kîjan demsalê hez dikî?

DEMSAL

Di xwezayê de, birêkûpêkiyeke pir balkêş heye; bi taybetî hatina her çar demsalan di pey hev re. Çar demsalên welatê me hene: buhar, havîn, payîz û zivistan.

Buhar bi rengê xwe yê kesk, rûerdê dixemilîne. Buhar bi xwe re mizgîniya havîneke bi xêr û bêr tîne. Havîn bi germa xwe, dexilûdanên me digihîne tamamkirinê. Havîn dexilûdanên buharê zuha dike û ji bo payîz û zivistanê hiltîne. Payîz bi sarbûna hewayaya xwe me ji bo zivistanê amade dike. Di payîzê de, em erd cot dikin û zeviyana ji bo baranê amade dikin. Bi baran û berfê, zivistan her deverê dişo û mizgîniya saleke bixêr dide me.

Giftûgoya Waneyê (Devokî)

- 1- Buhar çî mizgîniyê bi xwe re tîne?
- 2- Dexilûdanên me kengî digihêjin tamamkirinê?
- 3- Ji bo çî em zeviyana di payîzê de cot dikin?
- 4- Berf û baran çî dikin?

HÎNDARÎ

- 1- Em peyvê bigihînin hemwateya wê:

Demsal

Haykêş

Balkêş

Qût

Mizgînî

Xweşnûçe

Dexilûdan

Werz

2- Em li gor mînakê, yekjimariya gotinên li jêr çêkin:

Demsalan → demsal → Demsala zivistanê sar e.

Buharan → → Buhar pir xweş e.

Welatan → →

Havînan → →

3- Em cihên vala bi peyvên guncaw dagirin:

Hogir dixwe

Zarok dixwin

Zînê av dide

Zarok av didin

Rêzan bi dilêze

Keç bi dilîzin

4- Em gotinên li jêr di nava hevokan de, bi kar bînin:

kuîlk - cot - serma - germ

.....

.....

.....

.....

5- Em her du hevokên pevgirêdayî yên li jêr, bi awayekî xweşik li ser lênûsa xwe binivîsin:

Di xwezayê de birêkûpêkiyeke pir balkêş heye; bi taybet hatina her çar demsaln di pey hev re.

6- Em li hemberî wêne, navê demsalê yê guncaw binivîsin:

.....

.....

.....

.....

ZOZAN

Zozanê me bilind in
Tev bi zevî û gund in
Di wan hene avên sar
Jêkê nabin ber û dar
Havînan em diçin wan
Tevî koç û pez û gan
Derbas dikin rojên germ
Li ser wê nefela nerm
Dilîzin her direvin
Heyanî koç dakevin
Dema çiya dibin sar
Payîz dibe em tên xwar

Osman Sebrî

**BEŞA PÊNCEM:
HEVKARÎ**

**WANEYA YEKEM: ZAROK Û
HEVKARÎ**

**WANEYA DUYEM: HEVKARIYA
XWENDINÊ**

**WANEYA SÊYEM: KEVOK Û
NÊÇÎRVAN**

ZAROK Û HEVKARÎ

- 1- Em çî di wêneyê de dibînin?
- 2- Hûn di dema xwe ya vala de, çî dikin?
- 3- Karê ku yek bike baş e, yan gelek kes bikin, çîma?
- 4- Em ji karê ku pir kes bi hev re dikin re, çî dibêjin?

ZAROK Û HEVKARÎ

Şêrgo û hevalên xwe ji bo ku li kolanê nelîzin, dixwestin li qada vala ya ku li rex mala Şêrgo ye, bilîzin. Destûr ji malbata Şêrgo xwestin û bi lez çûn qadê. Dema ku gihan qadê, dîtî ku qad tev bi kevir û gemar e, ji ber vê lîstik li wê zehmet bû.

Sîwan ji nişkan ve got: Hevalino! Ka werin em bi hev re qadê ji keviran paqij bikin. Zarokan bi matmayî li hev nêrîn û gotin: Çawa?! Em nikarin.

Şêrgo bi dengê jixwebawer got: Em bi hevkarîyê dikarin van keviran li goşeyeke qadê, kom bikin. Zarokan dest pê kir, her ku goşeyek paqij dikir kêfxweş dibûn û baweriya wan bi wan xurtir dibû. Bi vî awayî nas kirin ku hevkarî, kar hêsan dike û encamên baş bi dest dixe.

Giftûgoya Waneyê (Devokî)

- 1- Qada ku Şêrgo û hevalên xwe xwestin lê bilîzin, çawa bû?
- 2- Zarokan çawa qad paqij kir?
- 3- Encama hevkarîyê çi ye?
- 4- Tu jî, ji hevalên xwe re dabaşa hevkarîyeke ku te û hevalên xwe bi hev re kiriye, bike.

HÎNDARÎ

- 1- Em peyvê bigihînin hemwateya wê:

Hevkarî

Kêlek

Qad

Behitîn

Matmayî

Meydan

Rex

Alîkarî

2- Em dijwateya peyva (**hêsan**) ji waneyê derxin.

3- Em valahiyan bi gotinên guncaw yên li jêr dagirin:

bawerî - kêfxweş - aram - hevkarî

- Ji bo lîstinê pêdiviya zarokan bi cihekî
heye.

- Em dikarin biyê qadê paqij bikin.

- Zarok bi karê xwe dibûn.

-ya wan bi wan xurttir dibû.

4- Em bi peyvên li jêr hevokan saz bikin:

dema - çawa - kir - derbas - te - xwe

.....

bi - mirovan - zanist - hêz - dike

.....

5- Em li gorî mînakê, pirjimariya gotinên li jêr bi rêya (an) çêkin:

Zarok → Zarokan → Zarokan dilîst.

Kevir → → Keviran radikin.

Xwendekar → →

Cîran → →

6- Em li wêneyê li jêr baş temaşe bikin û çar hevokan li ser binivîsin:

.....

.....

.....

.....

HEVKARIYA XWENDINÊ

- 1- Heger xwendekarek ji pola we nehat dibistanê hûn ê çî bikin?
- 2- Heger hevaleke/î we tev li wane û danûstendina bi we re nebe, hûn ê çî bikin?

HEVKARIYA XWENDINÊ

Xwendekarek ji pola me nexweş ket û demeke dirêj nehat dibistanê. Gelek wane lê çûn. Her çi qasî hewl dida xwe bighîne hevalên xwe, lê tê nedigihast. Her dem xemgîn û bi tena xwe dûrî hevalan diket.

Min û çend hevalên xwe yên di polê de, xwest bêyî ku pê bizanibe, alîkariya wî bikin. Me her carê pê re waneyên ku lê çûbûn, vedigerand û waneyên nû jî bi hev re dixwendin. Em roj bi roj bi pêş diketin. Hevalê me tev li lîstik û çalakiyên xwendekaran dibû û rûgeş bibû. Di dawiya salê de, em tev de bi asteke zorbaş, bi ser ketin.

Giftûgoya Waneyê (Devokî)

- 1- Hewl bide ku tu waneyê li gor têgihaştina xwe ji hevalên xwe re vebêjî.
- 2- Hevalê wan ji ber çi nedihat dibistanê?
- 3- Hevalê wan çima xemgîn bû?
- 4- Xwendekarên din çawa alîkariya wî kir?
- 5- Encama xwendina bi hev re, çi bû?

HÎNDARÎ

1- Em peyvê bigihînin hemwateya wê:

Alîkarî

Xembar

Xemgîn

Jîr

Çalak

Pile

Ast

Destekdan

2- Em gotina guncaw, li cihê guncaw bi cih bikin:

ser - hevalên - pileya - ketin

Em jî bi xwe re bi pêş û di
dawiya salê de, em bi zorbaş bi
ketin.

3- Em cihên vala bi (me - wî - wan - min) dagirin:

- Hevalê Ronî nexweş ketibû.
- Em bi re bûn alîkar.
- jî bi re sêdeke baş girt.

4- Em bi peyvên li jêr, hevokan saz bikin:

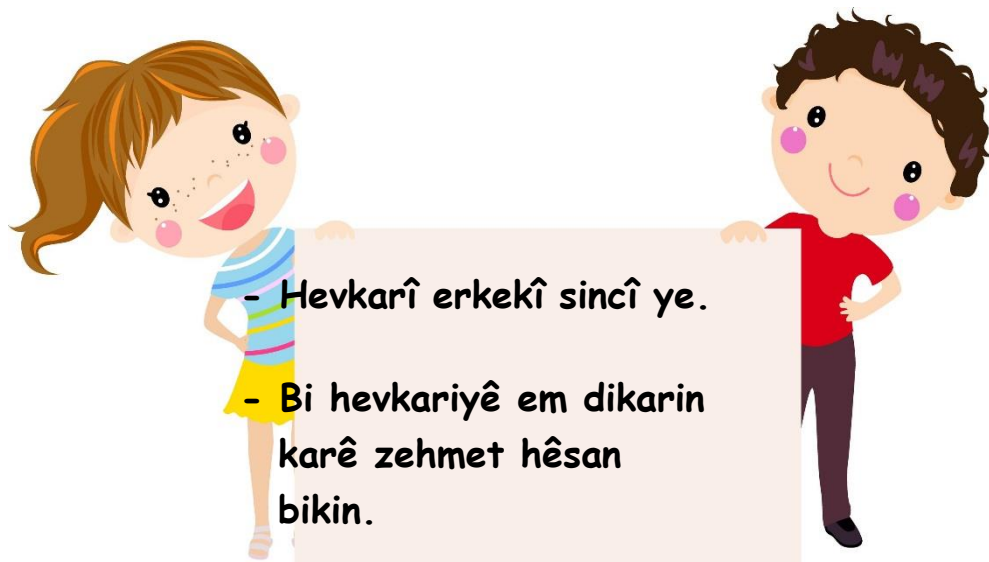
hev - û - hevalên - ez - re - hevkar in - bi - xwe

.....

bi hev re - zarok - av - didin - daran

.....

5- Em vê hevokê bi awayekî xweşik li lênûsa xwe binivîsin:

KEVOK Û NÊÇÎRVAN

Rojekê nêçîrvanekî tora xwe li erdê veda, hinek libên genim li ser belav kir û xwe di piş darekê de veşart. Di wê demê de kevokek biristik û refek kevokên din jî pê re bûn, ji xwe re li xwarinê digeriyan. Dema ku libên li ser torê belavkirî dîtî, kêfa wan hat û daketin libên genim bineqînî, lê tor li wan hat hev û di torê de man.

Her kevokekê, bi tena xwe li ber xwe dida, lê ne pêkan bû ku bi vî awayî xwe rizgar bikin. Di heman demê de nêçîrvan bi kêf ber bi wan ve dibezîya.

Kevoka biristik pir zana û zîrek bû. Ji hevalên xwe re got: "Em ê yeko yeko nikaribin xwe rizgar bikin; ya baş ew e ku em tev bi hev re tev torê bifirin." Kevok bi hev re

firiyan, nêçîrvan jî hêviya xwe nedibirî û bi dû wan diket. Ji bo ku ji ber çavên nêçîrvan winad bibin, kevokê hevalên xwe ber bi cihekî avakirî ve birin. Li ber kuna hevalê xwe mişk, ê ku li ser banê xaniyekî dijiya, danî.

Kevokê ji mişk xwest tora ku bi lingê wan ve hatiye girêdan, veke. Mişk dest bi kurisandina torê kir. Kevokê jê xwest ku destpêkê hevalên wê rizgar bike. Mişk got: "Na, tu hevala min î, ez ê destpêkê lingê te vekim". Kevokê lê vegerand: "Ez ditirsim piştî ku tu min rizgar bikî, tu bêzar bibî û girêkên hevalên min venekî, lê heger tu destpêkê wan rizgar bikî, dê dilzosiya te bihêle ku tu min jî rizgar bikî."

Bi vî awayî hevkarî û dilsozî bi ser ket û refa kevokan rizgar bû.

Giftûgoya Waneyê (Devokî)

- 1- Nêçîrvan çawa kevok xapandin?
- 2- Kevok bi çi awayî firiyân?
- 3- Kê pêşengî ji refa kevokan re dikir?
- 4- Kê alîkariya kevokan kir?
- 5- Çima kevoka biristik xwest ku mişk destpêkê hevalên wê rizgar bike?

HÎNDARÎ

- 1- Em peyvê bigihînin hemwateya wê:

Tor

Azadkirin

Ref

Daf

Rizgarkirin

Kom

Kurisandin

Kurkitandin

2- Em gotina guncaw li cihê guncaw bi cih bikin:

bineqînin - hat - bû - daketin - bikin - friyan

Kevok libên genim, lê tor li wan hev.

Her kevokekê bi tena xwe li ber xwe da, lê ne pêkan ku bi vî awayî xwe rizgar

Kevok tev bi hev re û bilind bûn.

3- Em gotinên li jêr di hevokan de bi kar bînin:

kêf - dilsozî - hêvî

.....
.....
.....

4- Tu jî derkeve pêşiya hevalên xwe û çîrokekê ji wan re bibêje.

BEŞA ŞEŞEM: TENDURISTÎ

**WANEYA YEKEM:
DIBISTAN Û TENDURISTÎ**

**WANEYA DUYEM:
BAKTERÎ**

WANEYA SÊYEM: TRAFÎK

DIBISTAN Û TENDURISTÎ

- 1- Dema mirov bi bapêşê dikeve, çi lê xuya dibe?
- 2- Mirov çawa dikare li tenduristiya xwe baldar be?
- 3- Çawa mirov dikare xwe ji nexweşîyan biparêze?

DIBISTAN Û TENDURISTÎ

Li dibistanê pêjna Ronî nedihat. Xwendekaran pirs a wî kir. Hin hevalên wî gotin ku ew ji ber sermayê, bi bapêşê ketiye. Mamoste ji bo vê bûyerê pirsek li ser depê nivîsî: "Çawa em ê li tenduristiya xwe baldar bin?"

Xwendekaran gelek bersiv dan û li ser depê nivîsîn.

Kawa: Divê em li paqijiya xwe miqate bin û avê ji cihên destnîşankirî vexwin. Her wiha piştî çûna avdestxaneyê, em destên xwe baş bi sabûnê bişon.

Sema jî wiha bersiv da: Divê em cilên stûr di werzê zivistanê de li xwe bikin û dema em bi bapêşê bikevin, divê em xwe biparêzin û nehêlin vegirtin çêbibe.

Mamoste: Bijî! Ji bîr nekin, li dibistanê komîteya tenduristiyê heye, dema bûyerek çêbibe; çi birîn be çi jî nexweşî be, divê yekser em wan agahdar bikin.

Giftûgoya Waneyê (Devokî)

- 1- Çima Ronî nehatibû dibistanê?
- 2- Kê pirsar Ronî kir?
- 3- Mamoste çi pirs li ser depê nivîsî?
- 4- Li gorî te xwendekar çawa dikarin xwe biparêzin?
- 5- Li gorî têgihaştina te ji waneyê re, serenavekî nû ji waneyê re binivîse.

HÎNDARÎ

1- Em bazinekî li derdora hemwateya peyvê ya rast xêz bikin:

Bapêş:

zekem - dewixîn - birîn

Bûyer:

serma - kar - rûdan

Tenduristî:

saxlemî - ciwan - rev

Werz:

sal - demsal - meh

2- Em cihên vala bi (ez - em - tu - ew) dagirin:

- li paqijiya xwe baldar e.
- Dema min nas kirî.
- Divê..... di werzê zivistanê de cilên germ li xwe bikin.
- xwendekar im.

3- Em gotinên li jêr di hevokan de bi kar bînin:

tenduristî - hûn - ew

.....
.....
.....

4- Çi cudahî di navbera hevokên li jêr de heye:

- Ew bi bapêşê ketiye.
- ew bi bapêşê ketiye

5- Em hevokên li jêr bi awayekî xweşik binivîsin, tîpa mezin di destpêkê de û xalê li dawiya hevokê bi kar bînin:

- li dibistanê pêjna Ronî nedihat

.....

- xwendekaran gelek bersiv dan

.....

- em destên xwe baş bi sabûnê bişon

.....

6- Em li wêneyê li jêr baş temaşe bikin û sê hevokan li ser binivîsin:

.....

.....

.....

BAKTERÎ

- 1- Hûn gelaşa xwe diavêjin ku?
- 2- Encamên avêtina gelaşê li kolan û nav avê, çi ye?
- 3- Kesê ku gemarê diavêje kolan, dibistan, daristan û nav avê, tu çi şîretê li wan dikî?
- 5- Em çi di wêneyê de dibînin?

BAKTERÎ

Berî çend rojan, bijîşkek ji komîteya tenduristiya dibistanan, serdana pola me kir. Ji me re dabaşa bandora paqijiya derdorê li tenduristiya me kir. Di nav axaftinan de peyva bakterî derbas bû. Xwendekarekî pirsî: Bakterî çi ne? Bijîşk serê xwe hejand û ev bersiv da: Bakterî zindiyên pir biçûk in ku bi çavan nayên dîtin. Mirov dikare wan bi rêya hûrbînan li ezmûngehan bibîne. Ew li her deverê hene; di nav av, ax, ba û li ser gewdeyên mirovan jî dijîn. Hin ji wan sûdmend in û hin ji wan jî biziyan in û nexwseşyan bi mirovan re çêdikin. Bakterî bi rêya xwarin û vexwarina nepaqij digihêjin me. Ji bo em rê li ber pîrbûn û belavbûna bakterîyan bigirin, pêwîst e em li paqijiya derdora xwe baldar bin. Ji ber ku em xwarin û vexwarina xwe ji derdora xwe distînin;

ango divê em gemarê neavêjin erd, nava avê û ziyane negihînin jîngehê.

Jîngeh warê me yê bêdawî ye.

Giftûgoya Waneyê (Devokî)

- 1- Kê serdana polê kir?
- 2- Bijîşk li ser çi axivê?
- 3- Bakterî çi ne?
- 4- Em çawa dikarin xwe ji bakteriyan biparêzin?

HÎNDARÎ

1- Em bazinekî li derdora hemwateya peyvê ya rast xêz bikin:

Bijîşk:

mamoste - doktor - ajokar

Ezmûngeh:

pêjgeh - taqîgeh - pirtûkxane

Jîngeh:

derdor - kargeh - jêr

Zindî:

giyandar - mirî - razayî

2- Em di jwateyên peyvên li jêr, bibînin:

Hûr ≠

Sûdmend ≠

Pirs ≠

Nexweşî ≠

Jiyan ≠

Belavbûn ≠

3- Em gotina gunçaw li cihê gunçaw bi cih bikin:

mirov - sûdmend - xwarin - ziyar - paqij - bakterî

- Hin bakterî in û hin jî bi..... in.
- Nexweşiyar bi re çêdikin.
-bi rêya û vexwarina ne
..... digihêjin me.

4- Em li derdora peyvên pirjimar, bazinan xêz bikin:

- Bakterî zindiyên biçûk in.
- Bi çavan nayên dîtin.
- Mirov nexweşiyên ji kesê nexweş digire.
- Hin nexweşî ji lawiran vediguhezî mirovan.

5- Em ji peyvên bi jêr, hevokan saz bikin:

tenduristiya - li - em - baldar in - xwe

.....

mirov - divê - xwe - bakteriyan - ji - biparêze

.....

laşê - xurt - werziş - mirov - dike

.....

6- Em hevokên li jêr bi awayekî bi rêkûpêk rêz bikin:

- Divê em şînatî û mêweyên neşûştî, nexwin.
- Zarok hêviya civaka xwe ne.
- Ê derdora xwe gemar nekin.
- Ji bo em teduristiya xwe biparêzin.

.....

.....

.....

.....

7- Hûn jî çend hevokan li ser paqijiya derdora xwe binivîsin.

TRAFÎK

Gava dertêm ji malê
Û diçim dibistanê
Xwe nadim nava rêyan
Didim rêya peyayan

Lempeya sor raweste
Lempeya zer baldar be
Lempeya kesk derbas be

Heye him bo rêwiyan
Him ji bo erebeyan
Lempeya trafîkê
Ya ku rêberî dike

Gava lempê dibînim
Eger sor be radiwestim
Di zer de amade me
Di kesk de derbas dibim

Aram Gernas

Belavkirina Waneyan li Ser Sala Xwendinê

Heftî Heyv	Heftiya Yekem	Heftiya Duyem	Heftiya Sêyem	Heftiya Çarem
Rezber			Lêveger	Lêveger
Cotmeh	Lêveger	Lêveger	Zimanê kurdî	Vegera dibistanê
Mijdar	Paqijiya dibistanê	Dem	Lêvegera beşê	Têkiliyên malbatî
Berfanbar	Dapîra min	Serdana mala xalê min	Dayîka min	Lêvegera beşê
Rêbandan	Lêveger	Lêveger	Bêhnvedan	Bêhnveda n
Reşemeh	Berhem û xwezaya welat	Demsal	Zozan	Lêvegera beşê
Avdar	Zarok û hevkarî	Hevkariya xwendinê	Kevok û nêçîrvan	Lêvegera beşê
Cotan	Dibistan û tenduristî	Bakterî	Trafîk	Lêvegera beşê
Gulan	Lêveger	Lêveger		